

Főbb variánsok:

A kerubének 8. hangú dallama a Barački-féle szerb énekeskönyvből (felső sorok) és szentendrei szokás szerint. *Radivoj Kicsin* szentendrei szerb orthodox kántor énekét (2002. február 3.) lejegyezte: *Déri Balázs*. (Az „un poco agitato” jelzés nem szerepel a Barački-énekeskönyvben.) Az énekeskönyvről ld. Dujmov Milán: „Nenad Barački”, *Magyar Egyházzene XVIII* (2010/2011) 297–298.

A *cherubikon* magyarul: „Kik a kerubokat rejtelmesen ábrázoljuk, és az életadó Háromságnak a Háromszorszent Éneket zengjük, tegyünk most félre minden földi gondot. Hogy a mindenek Királyát fogadhassuk, akit láthatatlanul körülvesznek az angyali rendek. Allilulia. Allilulia. Allilulia.” (In *Liturgikon*. I. kötet. *Aranyszájú Szent János, Nagy Szent Vazul és előreszentelt adományok isteni liturgiája tipikonnal*. Görögéből fordította D. Dr. theol. Berki Feriz protoierej, magyar orthodox esperes-adminisztrátor. Második, bővített kiadás. Budapest 1980.)

*

Hans-Joachim Schulz: A kerubének

Robert F. TAFT S.J. — Hans-Joachim SCHULZ (ford. Jeviczky Ferenc, Kiss Etele, Nacsinák Gergely; a szöveget gondozta Baán István): *A bizánci liturgia*. Bizantinológiai Intézeti Alapítvány, Budapest 2005. (Varia Byzantina/Bizánc világa X. Sorozatszerkesztő: Baán István.) Részlet: 188–190. (A jegyzetek elhagyásával s kisebb helyesírási módosításokkal.)

„A szent misztériumok bemenete” — így nevezi Hitvalló Maximos a kenyér és a bor átvitelét az oltárhoz az áldozati istentisztelet kezdetén. Az eredetileg tisztán praktikus folyamatra alkalmazott, felértékelő jellegű megnevezés megfelel annak, ahogy e rítust ünnepélyesen kifejlesztették a bizánci liturgiában a VI. század közepétől fogva. Hiteles értelmezését a kerubének nyújtja, melyet II. Iustinos császár vezetett be uralkodásának 9. évében (573–574) mint az adományok átvitelét kísérő éneket. A himnusz így hangzik: „Mi, akik a kerubokat titokzatos módon jelképezzük és az életadó Háromságnak a háromszorszent éneket zengjük, tegyünk félre minden evilági gondot, mert a mindenek Királyát fogadjuk, akit láthatatlanul körülvesznek a (dárdahordozó) angyali rendek,

alleluja, alleluja, alleluja." Vannak már előképei annak a szimbolikus magyarázatnak, melyet a kerubének nyújt az adományok átviteléhez. Már Mopsuestiai Teodornál ezt találjuk: „Úgy tekints tehát a diakonusokra is, akik most az áldozatot a felajánláshoz előhózzák, mint a láthatatlanul szolgáló szellemi lények képmására.” — Az adományokban viszont Teodor magát Krisztus látja, „akit kivezetnek és a szenvedéshez járul”. Teodor tehát a rítust elsősorban Krisztus történeti áldozatához köti, miközben a kerubénekből az időfeletti elem dominál.

E különbség mutatja, hogy a Mopsuestiai nézetei a VI. századi bizánci liturgiára csak mintegy az areopagitikus világlátás átalakító közegén keresztül tudtak hatni. Az adományok átvitelének említése Dénesnél mindenestre igen kevésbé hat „dénesiként”. „Az egyházi hierarchiáról” 3. fejezete kezdetén Dénes egyszerűen ennyit mond: „a szolgálatot tevők rendjének kitüntetett tagjai a papokkal együtt a szent kenyeret és az áldás kelyhét az oltár asztalára helyezik...” Még ennél is rövidebb a vonatkozó megjegyzés a fejezet egyébként oly bőséges magyarázó jellegű fő részében. A hitvallás igen alapos méltatása után a következő lakonikus szavak állnak: „Az isteni kenyeret és az áldás kelyhét letakarva az oltárra helyezik.” Az adományok átvitelének ily szűkszavú értékelését azzal indokolhatjuk, hogy ezt csupán „a szolgálatot tevők rendjének kitüntetett tagjai” végzik, ami a dénesi szóhasználatban a diakonusokat jelöli, miközben a papok segítséget nyújtanak nekik ebben, feltehetően az adományoknak az oltárra helyezésében. A püspök nem vesz részt ebben a cselekedetben, épp ezért semmi olyat nem tulajdonítanak az átvitelnek, ami önállóan utalna a mennyei folyamatokra. Csupán mikor a püspök tevékenykedik az adományok felett avagy előttük, akkor merül fel szimbolikus jelentésük. Így figyelmeztet Dénes arra, hogy a diptycha felolvasásakor fontolóra kell vennünk, hogy *a tiszteletre méltó szimbólumoknak* az isteni oltárra helyezése után, amelyek *Krisztust* jelzik, s amelyekeken keresztül *átadja magát*, ott van a szentek jegyzéke, amely azt a szétbonthatatlan kapcsolatot jelzi, amely Krisztussal való világfeletti és szent egységük sajátja.” Rögtön ezután a főpap kézmosásának magyarázatánál kétszer is említi, hogy ez a „szent szimbólumok” előtt zajlik le. A második említés során még hozzáteszi: „*mint Krisztus előtt*”, aki összes, még legrejtettebb gondolatainkat is látja, és a legnagyobb mérvű megtisztulás az *Ő mindent látó, átható tekintete* és igazságos, részrehajlás nélküli ítélőszéke előtt zajlik.”

Így aztán az adományoknak a kerubénekből megjelenő magyarázata egy dénesi gondolat érvényesülését rejt magában. Egy alapvető eltérést nem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk: a kerubének angyalai olyan szolgálatot végeznek, amely nem sajátosan angyalokra jellemző, azaz testetlen jellegű, amilyenek az Areopagita nyomán lennie kellene. Ennek megfelelően tevékenységük sem alapvetően szellemi jelentősége szerint emeli ki a szolgálatot végzőkét. Az angyalok inkább csak magasabb fokon végzik azt a szolgálatot, amely egyébként az egyházi-liturgikus formák és az udvari ceremoniális rend érzékkel felfogható kategóriáival írható le. ...